

Nâzım Hikmet - Yosif Abramson mektuplaşmasını sunuş

Devrimci Marksizm Yayın Kurulu

Nâzım Hikmet dosyamızı tarihi önemde bir belge ile açıyoruz. Şair Rusya’da sürgündeyken Rus komünisti Yosif Abramson kendisine *İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?* başlığını taşıyan oyunu konusunda büyük bir takdir ifade eden bir mektup yazar. Oyun henüz oynanmamış, sadece *Noviy Mir* dergisinde yayınlanmıştır. Abramson, Nâzım’ın oyununu yayınlanmış metin üzerinden değerlendirmekte, sahneye konusu bakımından kaygılarını ve önerilerini belirtmektedir.

Nâzım bu mektuba çok kısa bir cevap vermiştir. Bu mektupta teşekkürlerini sunmanın dışında tek bir noktayı dile getirmiştir: Stalin konusundaki kanısını. Bu kanının ne olduğunu okuyucu Nâzım’ın mektubuna göz attığında hemen görebilecektir. İşte bu, tek başına Nâzım Hikmet-Yosif Abramson yazışmasına muazzam bir değer kazandırıyor.

Nâzım’ın Stalin konusunda bu yargıyı gerçekten dile getirmiş olduğunu sorgulayacak olanlar olabilir. Bu yüzden burada hem Nâzım’ın, altında kendi imzası olan mektubunun, hem de mektubun içinde yollanmış olduğu zarfın fotoğrafını yayınlıyoruz.

Bu yazışmanın bize tarihi bakımdan sağladığı bilgiyi iyi kavrayabilmek için şu noktaya dikkat etmek gerekir. Yosif Abramson bugün anti-Stalinist, devrimci Marksist bir siyasi pozisyona sahip bir komünisttir. Rusya Komünistleri Partisi'nin Leningrad (San Petersburg) kentindeki yöneticilerinden biridir. Bugün anti-Stalinist olmakla birlikte o dönemde Stalin'e güçlü bir sempati beslediği, Nâzım'a yazdığı mektupta Stalin'den "büyük bir adam" olarak söz etmesinden bellidir. Zaten Nâzım da Stalin konusunda kendi kanaatini dile getirmeye bu yüzden gerek görmüştür.

Bu mektuplaşmanın dolaylı olarak işaret ettiği bir başka olgu daha vardır. Bilindiği gibi, Stalin'in 1953'teki ölümünden üç yıl sonra, Şubat 1956'da toplanan Sovyetler Birliği Komünist Partisi 20. Kongresi'nde, partinin yeni genel sekreteri Nikita Hruşçof Stalin'i yerden yere vuran ve "kişiye tapınma"yı eleştiren bir rapor sunmuştur. *İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?* oyunu bu kongreden sonra sahnelenmiş olduğu için genel kanı Nâzım'ın bu oyunu 20. Kongre'den, yani Stalin gözden düştükten, "destalinizasyon" başladıktan sonra yazdığıdır. Oysa Abramson'un mektubunun ilk paragrafı oyunun yayınlanması ile sahnelenmesi arasında uzun bir süre geçtiğini tartışmaya yer bırakmayacak kadar açık biçimde ortaya koyuyor. Elbette yayınlanma 20. Kongre sonrasında olmuş olabilir. Bunu belirlemek kolaydır. Arşivlerden *Noviy Mir* dergisinin Nâzım'ın oyununu içeren 4. sayısının yayın tarihini saptamak yeterli olacaktır. Ama aradan böyle uzun bir süre geçmiş olduğuna göre, oyunun 20. Kongre **öncesinde** yazılmış olduğunu belirten Nâzım'a inanmamak için bir neden yoktur. (Bu konuda bilgi için Sungur Savran'ın bu sayıdaki yazısına bakılabilir.)

Aşağıda yer alan metinlerden ilki, Yosif Abramson'un Nâzım Hikmet'e yazdığı mektup, mektubun Rusya'da Abramson tarafından yaptırılmış olan Rusça'dan İngilizce'ye çevirisi temelinde Ümit Şenesen tarafından Türkçeleştirilmiştir. Nâzım'ın mektubu ise doğrudan doğruya Rusça'dan Türkçe'ye İrina Timur tarafından tercüme edilmiştir. Her iki çevirmenimize de destekleri için teşekkür ederiz.

Yosif Abramson’dan Nâzım Hikmet’e mektup

Sevgili Yoldaş Nazım Hikmet!

“İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?” adlı oyununuz için (oyun burada yanlış sözcük gibi geliyor) uzun süredir size teşekkür etmek istiyordum. Sizi daha önce kutlamak isterdim ama nasıl olduysa utangaçlığım tuttu.

“Noviy Mir” No. 4’ün o çarpıcı sayfalarını tekrar tekrar okumak acı veriyor. “İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?” yayımlanalı beş ay oldu. Kimi dergilerle gazetelerde kişiye tapma konusunu ele alan, dar kafalı, çoğu zaman hayli alaycı yazılar, sizin dile getirdiğinizden edindiğim izlenimi daha da güçlü kılıyor. Oyunda geçen belki de en güçlü, en azından en güçlülerinden biri olan konuşma, Kasketli’nin İvan İvanoviç’e saldırırken söylediği “Şeker gibi adamı ne hale getirdin,” sözüydü. Küçük adamlar bunu anlamaktan acizdir, sokak adlarını değiştirmekle uğraşır, bu büyük felakete aldırılmazlar.

Eleştirmenler sizin dâhice eseriniz karşısında susuyor. Bunun nedeni açık. Ülkemizde Hasırşapkalı¹ hâlâ söz sahibi. Petrof’tan² bir İvan İvanoviç çıkaran adamla Sekreter’in edecek lafı yok. Ondan, Hasırşapkalı’dan mı bu oyunu değerlendirmesini bekleyeceğiz? Bunun yapılmamasına üzülmeyin. Sizin eseriniz gerçekten önemlidir.

---

¹ Nazım Hikmet bu sözcüğü bitişik yazıyor (ç. n.).

² Nazım Hikmet bu adı “f” ile yazıyor (ç. n.).

Shakespeare gibi dâhi başka bir oyun yazarı bir gün geldiğinde, büyük bir partinin, büyük bir halkın, büyük bir adamın korkunç trajedisini yazarken zengin bir kaynak bulacak.

Sizin eseriniz, gelecekte ortaya çıkacak bu tablonun büyük ölçekli bir taslağı.

Duyduğuma göre “İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?” oyununuzu Satir Tiyatrosu sahneye koyacakmış. Mayakovski’nin “Tahtakurusu” ve “Hamam”ını mükemmel oynamışlardı. Ama sizin taşlamalı trajedinizi sahnelemek daha zor olacak. Bu tiyatro bu görevin altından kalkabilecek mi?

Tiyatro seyircisi oyunda geçenlere Kasketli’nin gözüyle bakmalıdır. Aksi halde fikir bayağılaşır. Bu nedenle, tam da benim duygularımı yansıtan eserinizin sahnede yeniden yaratılması konusunda içim pek rahat değil. Ama öte yandan, sizinle aynı düşünceleri paylaşan yürekli ve yetenekli bir yönetmenin sahneye koyacağı oyunu görmeye de can atıyorum. Böylesi bir yönetmen Akimov, Okhlopkov, Tovstonogov olabilir.

Neyse ki Moskova’dasınız ve “İvan İvanoviç Var mıydı, Yok muydu?”, yazarı olarak sizin gözünüzde bir okur olarak benim gözümdekinden daha değerli olmalıdır. Lütfen Satir Tiyatrosu’na oyunu sahneye koymasında yardım etmeye çalışın ki eğer seyirci gülerse bu kötücül bir kahkaha olsun. İnsanlar yalnızca Petrof’a değil, Petrof’un içindeki İvan İvanoviç’e de gülsün, hatta Hasırşapkalı ile Sekreter’e daha çok gülsün. Seyirci düşünmeli, düşünmeli, düşünmeli ve tiyatrodan çıkarken gördüklerinden sarsılmış olmalı.

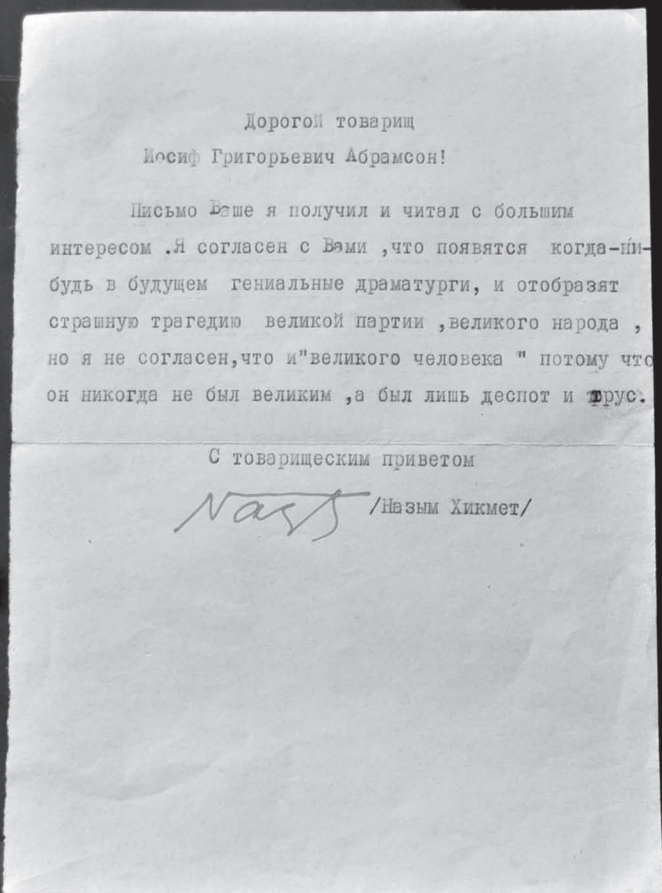
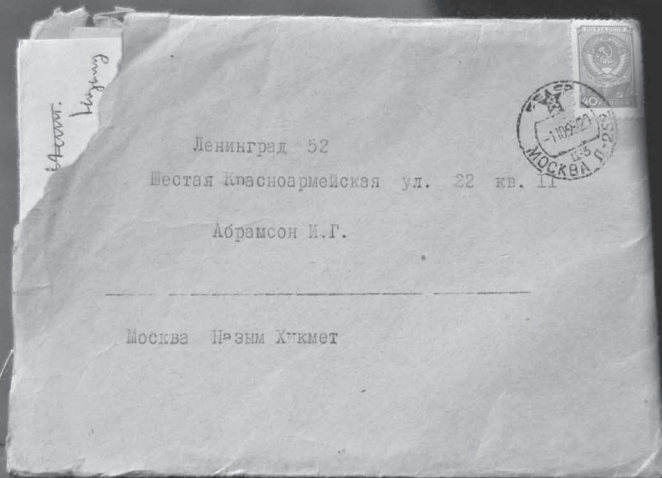
Bir kez daha size çok teşekkür ederim.

Sevgili Nazım Hikmet, size sağlıklılar dilerim. Kendinize iyi bakın ki asil sanatınız başarıyla sürsün.

Komünist selamlarımla,

Iosif G. Abramson

(Yaklaşık 1-3 Eylül 1956’da postalanmıştır.)

Nâzım Hikmet'ten Yosif Abramson'a mektup

Sevgili Yoldaş

Yosif Grigoryeviç Abramson,

Mektubunuzu aldım ve büyük ilgiyle okudum. Bir gün, ortaya dâhi tiyatro yazarları çıkacak ve büyük partinin, büyük milletin korkunç trajedisini canlandıracaklar fikrinize katılıyorum fakat, “büyük adamın” lafınıza katılmıyorum çünkü o, asla büyük adam olmadı, despot ve korkaktı.

Yoldaşça selamlar,

Nazım Hikmet